

İsminin önünde veya sonunda yayla yahut kışla kelimeleri bulunan yerleşmelerin Türkiye üzerinde dağılışını gösteren harita

bunların artan nüfuslarından bir kısmının hızlı bir şekilde yerleşik hayata geçtiğine ve yeni köyler meydana getirdiğine dair bilgiler vardır. Konar göçerlik dolayısıyla yaylak ve kışlaklar öteden beri Türk kültüründe önemli bir yer işgal etse de Türkiye'deki yaylaların ortaya çıkmasında tabii şartlar ve geçim kaygısı da oldukça önemli bir rol oynamıştır. Necdet Tunçdilek bu konuda şunları yazmaktadır: "Türkiye'de yaylaların teşekkülünde relief, iklim hatta toprak ve bitki örtüsü doğrudan etkili değildir. Buna mukabil, şartlar ne olursa olsun, köyün geçim sahasına eklenebilecek ve köy halkının geçiminin bir kısmını temin edebilecek her yer, ister köyün bitişiğinden başlasın, ister kilometrelerce uzağında olsun yayla olmak niteliğini gösterir. Diğer bir ifade ile yaylalar köylerin daha başka yerde farklı bir geçim sahasına sahip olma amacından doğmuştur" (*Türkiye İskân Coğrafyası*, s. 138-139).

Bütün Türkiye üzerinde yaylaların yerleşimi konusunda yapılan araştırmalar, yaylaların esas iskân yerine nazaran düşey ve yatay olmak üzere iki şekilde bulunduğunu ortaya koymuştur. Meselâ sahil bölgelerinde, dağların eteklerinde, vadi içlerinde iskân edilmiş köylerin büyük çoğunluğunun yaylası ova, vadi ya da yamaç üzerinde değil dağların yüksek kesimlerinde bulunur. Böylece yayla esas iskân noktasına düşey gelebilecek şekilde yer almış olur. Türkiye'deki yaylaların büyük çoğunluğu bu tipte olduğundan yayla geniş anlamda dağ ve plato üzerinde bir mekân olarak düşünülür. Halbuki ovalar üzerinde ve bil-

hasa Orta Anadolu'nun geniş düzlüklerindeki köylerin (özellikle Karapınar çevresi) yaylaları aynı düzlüğün üzerinde yayılır. Bu şekilde Kars-Erzurum bölgesinde köyle yayla arasında yükselti farkı yoktur. Ayrıca başka örneği bulunmasa da Muğla yöresinde daha farklı bir yapıdan söz etmek gerekir. Muğla'nın yaylası olan Karabağlar şehirden daha alçaktadır ve burada çıkarılan-gidilen değil inilen bir yayla söz konusudur. Bu durumda Türkiye'deki yaylalar çıkarılan, gidilen ve inilen yaylalar olmak üzere üç tiptedir (*a.g.e.*, s. 139-145).

Geçmişte Türkiye topraklarında yaygın bir dağılış gösteren yaylak ve kışlaklar günümüze kadar işlevlerini yitirerek yok olma seviyesine inmiş de hâtıralarda ve günümüze intikal eden kültürel unsurlarda yaşamaya devam etmektedir. Konuya sadece toponimik açıdan yaklaşılsa, yerleşme isminde yaylak ve kışlak bulunduuran iskân merkezlerinin çoğunluğu köy olmakla birlikte içlerinde kasaba ve şehirlerin de varlığı hemen dikkati çeker. Bu anlamda kışlakların neredeyse tamamı ortadan kalksa da yaylakların bir kısmı turizm, sayfiye ve -geçmişe göre az olmakla birlikte- hayvancılık amaçlı olarak varlığını sürdürmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Divânü lugâti't-Türk Tercümesi, I, 13; Âşıkpaşazâde, *Osmanoğulları'nın Tarihi* (haz. Kemal Yavuz – M. A. Yekta Saraç), İstanbul 2003, s. 53-63; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme* (Dağlı), III, 29; Necdet Tunçdilek, *Türkiye İskân Coğrafyası*, İstanbul 1967, s. 138-145; a.m.f., *Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi*, İstanbul 1986, s. 1-5; Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğunda Aşi-*

retlerin İskânı, İstanbul 1987, s. 29-55; Rasih Demirci – Ahmet Özçelik, *Tarım Tarihi*, Ankara 1990, s. 18-19; Mehmet Eröz, *Yörükler*, İstanbul 1991, s. 71-72; Osman Gümüşçü, *XVI. Yüzyıl Larende (Karaman) Kazasında Yerleşme ve Nüfus*, Ankara 2001, s. 22-127; a.m.f., *Coğrafya'ya Davet*, İstanbul 2012, s. 284-309; Talip Yücel, "Türkiye'nin Kıvr Yerleşmeleri ve Tipleri Üzerine Yeni Görüşler", *TKA*, Prof. Dr. Oktay Aslanapa'ya Armağan, XXX/1-2 (1993), s. 447-469; Cemal Arif Alagöz, "Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları", *AÜ Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, sy. 2, Ankara 1993, s. 1-52; M. Yaşar Ertaş, "Osmanlı Seferlerinde Olağandışı Bir Kışlak: Kastamonu", *AÜ Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi: OTAM*, sy. 18, Ankara 2005, s. 137-149; Şeyda Büyükcan Sayılır, "Göçebelik, Konar-Göçerlik Meselesi ve Coğrafi Bakımdan Konar-Göçerlerin Farklılaşması", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XII/1, İzmir 2012, s. 568-569; <http://tdkterim.gov.tr/bts/>.

OSMAN GÜMÜŞÇÜ

YAZGAN, Turan

(1938-2012)

Sosyal siyasetçi.

Nüfus kaydına göre 20 Ocak 1938'de, kendi ifadesine göre ise 1935/1936 yılında Eğridir'de (Eğirdir) doğdu. Ailenin soyu Eğridir'i yurt tutan Türkmenler'e dayanır. İlköğretimin ardından İstanbul'da Vefa Lisesi orta kısmından ve parasız yatılı olarak okuduğu Kastamonu Lisesi Fen Bölümü'nden mezun oldu (1955). İstanbul Teknik Üniversitesi'nin sınavına babasının ölümü yüzünden giremeyince İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne kaydoldu. 1959'da fakülteyi bitirinceye kadar ayrıca muhasebe işlerinde çalıştı. Yedek subaylık hizmetinden (1960-1961) sonra İmar ve İskân Bakanlığı Marmara Bölge Planlama Dairesi Başkanlığı'nda araştırmacı oldu (1961-1964). 1963'te "Güney İtalya Bölge Planlaması" üzerine staj yaptı. 1966'da İktisat Fakültesi Sosyal Siyaset Kürsüsü'ne asistan olarak girdi. Ertesi yıl *Şehirleşme Açısından Türkiye'de İşgücünün Demografik ve Sosyo-Ekonomik Bünyesini* adlı teziyle doktor unvanı aldı. *Gelir Dağılımı Açısından Sosyal Güvenlik* ismiyle hazırladığı tezle de doçentliğe yükseldi (1972). 1977-1987 yıllarında Güneydoğu Anadolu Bölge Planı'nın genel koordinatörlüğü görevini üstlendi. Bölgede ekibiyle beraber yaptığı araştırmaların sonucu olan yedi ciltlik "Güneydoğu Anadolu Gelişme Planı"na Başkanlık Tarım ve Toprak Reformu Müsteşarlığı'na sundu. 1 Mart 1979'da profesör oldu. 17 Ocak 2000 tarihinde kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. 22 Kasım 2012'de İstanbul'da öldü ve

cenazesi 24 Kasım'da Kozlu Mezarlığı'na defnedildi. Turan Yazgan evli ve üç erkek çocuk babasıydı.

Türk dünyası ve meseleleriyle yakından ilgilenen, kurduğu vakıfla bu işin bir kurumca ele alınmasını sağlayan Yazgan'ın düşüncelerini, ilkokul öğretmeninin verdiği bilgilerle lise yıllarında okuduğu Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* ve *Bozkurtlar Diriliyor* adlı romanları şekillendirmiştir. Merkezi İstanbul Şehzadebaşı'nda bulunan Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nı kurunca (1980) burada Gaspıralı İsmâil Bey'in idealine bağlı kalarak "dilde, fikirde, işte birliği" oluşturmak için vakfın davetiyle Türk dünyasından gelenler için Türkiye Türkçesi kursları açtırmış, Türkler'in tek bir alfabeye geçemedikleri sürece istenilen şekilde dil, fikir ve iş birliğinin gerçekleşmeyeceğini söylemiştir. Sovyet rejiminin dağılmasından sonra Türk dünyası ile de ha çok ilgilenmeye başlamış, Türk cumhuriyetlerinde parasız eğitim veren liseler, yerel üniversitelerin bünyesinde öğretim dili Türkçe olan işletme fakülteleri, Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri, Uluslararası İlişkiler ve Turizm İşletmeciliği bölümleri kurmuştur. Türk Halkları Asamblesi Kongresi'ni toplamış, IV. Türk Halkları Asamblesi Kurultayı'nda Türkler'in dünyada atom denemelerine mâruz kalmış iki ırktan biri ve ekonomik bakımdan dünyada en fazla istismar edilen ırk olduğunu belirtmiştir. Türk dünyasına mensup halklar arasında kaynaşmayı sağlamak amacıyla geleneksel duruma getirilen Türk Dünyası Çocuk Şöleni'nin birincisini 1-15 Haziran 1995 tarihleri arasında düzenlemiş, 1996'da Türk dünyasının ortak millî ve mânevî değerlerini ayakta tutabilmek, unutulmuş bazı âdetleri tekrar yaşatabilmek için Türk Halkları Spor Şöleni'ni gerçekleştirmiştir. Haziran 1998'de Türk Dünyası Resim Sergisi'ni açmış, bu sergilerde Türk dünyasının tanınmış sanatçılarının resimlerine yer verilmiş, Türk dünyasındaki kadınlar, ilk defa 1-10 Mayıs 1999'da otuz üç Türk topluluğundan seksen delegenin katıldığı I. Türk Dünyası Kadınları Kurultayı'nda bir araya getirilmiştir. Mart 2001 tarihinde İstanbul'da Kırgızistan'dan Cengiz Aytmatov, Kazakistan'dan Muhtar Şahanov, Azerbaycan'dan Anar Rızayev, Türkmenistan'dan Annagulu Muhammedov gibi ünlü isimlerin katıldığı Yazarlar Kurultayı'nı toplamış, "Turan Kültür Merkezi-Süleymaniye Kürsüsü Konferansları" adıyla konferanslar dizisini başlatmıştır.

Turan Yazgan

Turan Yazgan vakfı aracılığıyla neşriyatta bulunmuş, süreli yayınlar çıkarmış, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, *Bilim ve Toplum Dergisi*, *Sosyal Siyaset Dergisi* adlı yayınların yanında Türk müzikleri klasikleri, kitaplar, broşürler ve takvimler neşretmiştir. Türk dünyasını ilgilendiren tarihî, kültürel, iktisadî, edebî vb. konularda yapılan çalışmalara katkı sağlamak üzere iki ayda bir çıkan, hakemli, akademik bir yayın olan *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*'nin ilk sayısı Ağustos 1979'da yayımlanmıştır. *Türk Dünyası Tarih Dergisi* (Haziran 1998'de 238. sayıdan itibaren *Türk Dünyası Tarih ve Kültür Dergisi*) 15 Ocak 1987'den beri aralıksız çıkmaktadır. Kuruluşundan bugüne kadar vakıf aralarında *Mühimme Defteri*, *Ahkâm Defteri*, *Şer'îyye Sicilleri*, *Oğuzlar*, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları* gibi kaynak niteliğinde eserlerin bulunduğu 300'den fazla kitap bastırılmıştır.

Yurt içinde ve yurt dışında birçok kongreye, sempozyum ve seminere katılan Turan Yazgan, Türk dünyasına yönelik çalışmalarından dolayı Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Üstün Hizmet ödülü (2008), Gagauz Yeri'nin Devlet madalyası (2010), TÜRKSOY tarafından Onur madalyası ile (2012) taltif edilmiş, Türk dünyası devletleri ve üniversitelerinden birçok akademik ödül almış, "yeni yüzyılın Gaspıralı'sı ve çağımızın Dede Korkut'u" unvanı ile anılmıştır. Ölümünden sonra *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*'nin 206, 207 ve 208. sayıları "Prof. Dr. Turan Yazgan'a Armağan Üçlemesi" olarak yayımlanmıştır.

Eserleri: *Şehirleşme Açısından Türkiye'de İşgücünün Demografik ve Sosyo-Ekonomik Bünyesi* (İstanbul 1968), *Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sistemi* (İstanbul 1969), *Gelir Dağılımı Açısından Sosyal Güvenlik* (İstanbul 1975),

Ücret (İstanbul 1976), *Görüşler* (İstanbul 1977), *Sosyal Sigorta* (İstanbul 1977), *Güneydoğu Anadolu Bölgesi Gelişme Planı* (İstanbul 1978), *Türk Sosyal Güvenlik Sistemi ve Meseleleri* (İstanbul 1981), *Türkiye'de Sendikal Hareketler* (İstanbul 1982), *Sosyal Güvenlik Açısından Zekât* (İstanbul 1987; Ankara 1995), *İktisatçılara Sosyal Güvenlik Ders Notları* (İstanbul 1992, 2011), *Zekât* (Ankara 1996), *Türkiye'den F. Almanya'ya İşgücü Akımı ve Meseleleri, I-II* (İstanbul 1996, Orhan Tuna ve Nusret Ekin ile birlikte), *Görüşler* (İstanbul 2002), *Türk Dünyasında Dün Bugün Yarın* (İstanbul 2010). Turan Yazgan'ın J. Henry Richardson'dan *İktisadî ve Malî Yönüyle Sosyal Güvenlik* (İstanbul 1970) ve Thomas P. Rohen'den *Japonya'da Maneviyat Eğitimi* (İstanbul 1987) adlı çevirileri de vardır. Ayrıca *Türk Dünyası Tarih ve Kültür Dergisi*'nde ve pek çok akademik yayın organında makaleleri yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Emekli Sandığı Hizmet Çizelgesi (17.01.2000); Ruhigül Koca, *Turan Yazgan'ın Hayatı, Fikirleri, Eserleri ve Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı* (yüksek lisans tezi, 2007), MÜ Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, tür.yer.; Mustafa Aydemir, *Son Yüzyılın Büyük Türkçüsü Turan Yazgan: Fikirleri-Eserleri*, İstanbul 2013; *Sosyal Siyaset Konferansları*, Prof. Dr. Turan Yazgan'a Armağan özel sayısı, sy. 49, İstanbul 2005; Ahmet M. Gökçen, "Hocamız, Dostumuz ve Ağabeyimiz Profesör Dr. Turan Yazgan", a.e., s. 7-14; Yusuf Alper, "Sosyal Güvenlik ve Turan Yazgan", a.e., s. 121-122; Orhan Türkoğlu, "Yakın Kültür Tarihimizin Büyük Toplumsal Aktörü: Prof. Dr. Turan Yazgan", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, sy. 313, İstanbul 2013, s. 36-42; Saadet Pınar Yıldırım, "Turan Ata'm...", *TDA*, sy. 206 (2013), s. 109-110; Atilla Çetin, "Prof. Dr. Turan Yazgan Hocamızın Ardından", a.e., sy. 208 (2014), s. 13-18.

AYHAN YÜKSEL

YEKEN, Fethî

(فتحي يڪن)

Ebû Bilâl Mahmûd Fethî
b. Muhammed İnâyet Yeken
(1933-2009)

Lübnan merkezli
el-Cemâatü'l-İslâmiyye'nin kurucusu,
âlim ve siyasetçi.

9 Şubat 1933'te Trablusşam'da doğdu. Soyu XVII. yüzyılda siyasî sebeplerle İstanbul'dan ayrılarak Halep ve Trablusşam'a yerleşen Türk asıllı bir aileye dayanır. An ne tarafından dedesi Hikmet Şerif Yeken, İstanbul'da öğrenim görmüş, Türkçe ya-